

## POSTANOWIENIE

23 stycznia 2026 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Kamil Zaradkiewicz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 23 stycznia 2026 r. w Warszawie  
zażalenia I.Ż.

na postanowienie Sądu Okręgowego w Częstochowie

z 22 maja 2025 r., VI Ca 631/24,

w sprawie z wniosku W.Ż.

z udziałem I.Ż.

o podział majątku wspólnego,

**uchyla zaskarżone postanowienie, pozostawiając  
rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego w  
orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.**

[P.L.]

## UZASADNIENIE

Postanowieniem z 23 maja 2024 r., II Ns 1769/15, Sąd Rejonowy w Częstochowie w sprawie z wniosku W.Ż. z udziałem I.Ż. o podział majątku wspólnego ustalił, że w skład majątku wspólnego uczestników wchodzi cztery nieruchomości szczegółowo opisane w sentencji postanowienia (pkt 1 lit. a-d); dokonał podziału majątku wspólnego w ten sposób, że przyznał na wyłączną własność uczestniczące trzy nieruchomości a wnioskodawcy przyznał na wyłączną własność jedną nieruchomość (pkt 2 lit. a-b); orzekł o dopłatach, o rozliczeniach z tytułu nakładów z majątku wspólnego na majątek osobisty uczestniczki oraz o rozliczeniach z tytułu nakładów z majątku osobistego uczestniczki na majątek

wspólny (pkt 3-7); oddalił wnioski w pozostałej części (pkt 8); umorzył postępowanie w części dotyczącej wniosku uczestniczki o ustalenie nierównych udziałów (pkt 9); opłatę stałą uznał za uiszczoną (pkt 10); orzekł o kosztach postępowania (pkt 11-13).

Apelację od postanowienia Sądu pierwszej instancji wnieśli obje uczestnicy. Uczestniczka zaskarżyła je w części, tj. w zakresie punktu 2, 3, 4, 5, 6, 7 i 11 a wnioskodawca zaskarżył postanowienie Sądu *a quo* w całości.

Postanowieniem z 22 maja 2025 r. Sąd Okręgowy w Częstochowie, na skutek apelacji wnioskodawcy i uczestniczki, uchylił postanowienie Sądu pierwszej instancji i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Częstochowie z uwzględnieniem kosztów postępowania apelacyjnego.

W ocenie Sądu drugiej instancji apelacja wnioskodawcy okazała się częściowo zasadna, a jako przyczynę wydania orzeczenia kasatoryjnego Sąd odwoławczy wskazał nierozpoznanie istoty sprawy przez Sąd pierwszej instancji.

Nierozpoznanie istoty sprawy miało, w ocenie Sądu drugiej instancji, wynikać z tego, że Sąd *a quo* nie ustalił, że w skład majątku wspólnego uczestników wchodzi dochody oraz majątek przedsiębiorstwa prowadzonego przez uczestniczkę w trakcie trwania małżeństwa. Orzeczenie Sądu pierwszej instancji dotyczy w konsekwencji wyłącznie części majątku wspólnego uczestników. Sąd odwoławczy wskazał w tym kontekście, że zakres tego, o czym orzeka sąd w postępowaniu o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami, determinuje art. 567 § 3 w zw. z art. 684 k.p.c., z których wynika, że sąd zobowiązany jest z urzędu ustalić m.in. skład tego majątku. Oznacza to, że jeżeli w postępowaniu działowym, w ustalonych okolicznościach faktycznych, sąd uzna, że w skład majątku wspólnego wchodzi określone przedmioty, zobowiązany jest uwzględnić je w wydanym orzeczeniu, niezależnie od tego, czy uczestnicy powoływali się na istnienie takich składników majątku w toku postępowania. Ponadto, Sąd *ad quem* podkreślił, że zasadą wynikającą z art. 1038 § 1 k.c. w zw. z art. 46 k.r.o. jest, że sądowy podział majątku wspólnego powinien obejmować całość majątku, a jedynie z ważnych powodów może być ograniczony do części majątku. Obowiązkiem Sądu pierwszej instancji było zatem

podjęcie z urzędu działań w celu weryfikacji, czy wskazane przez uczestników postępowania nieruchomości były jedynymi składnikami majątku wspólnego małżonków.

Sąd drugiej instancji wskazał, że zaniechanie ustalenia, iż w skład majątku wspólnego uczestników postępowania wchodzi przedsiębiorstwo prowadzone przez jednego z małżonków, skutkuje nierozpoznaniem pełnego zakresu sprawy, a więc istoty sprawy. Brak tego ustalenia oznacza, że sąd nie rozważył całokształtu stosunków majątkowych między uczestnikami postępowania, co prowadzi do nieprawidłowego określenia substratu podziału i tym samym wadliwego rozstrzygnięcia. Pominięcie wskazanych wyżej składników majątku wspólnego stanowi istotny błąd, albowiem dochody generowane przez przedsiębiorstwo wpływały bezpośrednio na powiększenie pozostałych składników majątku wspólnego (np. inwestycje, remonty nieruchomości itp.). Sami uczestnicy postępowania wskazywali, że finansowali przedsiębiorstwo ze swoich składników majątku, kredytów i dotacji. Tym samym ustalenie istnienia i zakresu majątku przedsiębiorstwa oraz jego wpływu na całość majątku wspólnego wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego, którego przeprowadzenie wykracza, w ocenie Sądu odwoławczego, poza granice postępowania odwoławczego.

Zażalenie na postanowienie Sądu drugiej instancji wniosła uczestniczka, zaskarżając je w całości i formułując w zażaleniu zarzut naruszenia art. 386 § 4 k.p.c. poprzez jego nieprawidłowe zastosowanie i błędne przyjęcie, że nie doszło do rozpoznania, istoty sprawy przez Sąd pierwszej instancji, co skutkowało uchyleniem postanowienia Sądu *a quo*, podczas gdy okoliczność nierozpoznania istoty sprawy nie występuje w niniejszej sprawie. W oparciu o sformułowany w zażaleniu zarzut uczestniczka wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Częstochowie oraz o zasądzenie od wnioskodawcy na swoją rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Wnioskodawca złożył odpowiedź na zażalenie uczestniczki wnosząc o jego oddalenie oraz o zasądzenie od uczestniczki na swoją rzecz zwrotu kosztów

postępowania zażaleniowego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych.

**Sąd Najwyższy zważył, co następuje:**

Zażalenie okazało się uzasadnione, co skutkowało uchyleniem zaskarżonego postanowienia.

Kontrola dokonywana przez Sąd Najwyższy na skutek zażalenia przewidzianego w art. 394<sup>1</sup> § 1<sup>1</sup> k.p.c. ma charakter formalny, koncentrujący się na przesłankach uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji, bez wkraczania w kompetencje merytoryczne sądu drugiej instancji. W postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia na orzeczenie o uchyleniu wyroku (postanowienia) sądu pierwszej instancji i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania na podstawie art. 386 § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy poddaje kontroli prawidłowość stwierdzenia nieważności postępowania przez sąd drugiej instancji, a jeżeli przyczyną orzeczenia kasatoryjnego były przesłanki określone w art. 386 § 4 k.p.c., bada, czy sąd drugiej instancji prawidłowo pojmował wskazane w tym przepisie przyczyny uzasadniające uchylenie orzeczenia sądu pierwszej instancji i czy jego merytoryczne stanowisko uzasadniało taką ocenę postępowania sądu pierwszej instancji. Innymi słowy, bada, czy sąd pierwszej instancji rzeczywiście nie rozpoznał istoty sprawy albo czy rzeczywiście wydanie orzeczenia wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Dokonywana kontrola ma charakter czysto procesowy, gdyż Sąd Najwyższy nie może wkraczać w merytoryczne kompetencje sądu drugiej instancji rozpoznającego apelację (postanowienia SN z 25 października 2012 r., I CZ 136/12; z 6 marca 2014 r., V CZ 13/14; z 29 maja 2020 r., I CSK 431/19).

Przyczyną wprowadzenia zażalenia, o którym mowa w art. 394<sup>1</sup> § 1<sup>1</sup> k.p.c., było umożliwienie kontroli prawidłowości stosowania przepisów dopuszczających uchylenie orzeczeń zaskarżonych apelacją, motywowane dążeniem do utrzymania zakładanej wyjątkowości rozstrzygnięć kasatoryjnych (postanowienie SN z 21 maja 2020 r., V CZ 10/20).

Zażalenie przewidziane w art. 394<sup>1</sup> § 1<sup>1</sup> k.p.c. nie może być przy tym utożsamiane ze skargą kasacyjną jak również z zażaleniem z art. 394 k.p.c.,

rozumianym jako zwyczajny środek odwoławczy. Zażalenie na orzeczenie kasatoryjne sądu drugiej instancji ma służyć jedynie skontrolowaniu, czy to orzeczenie zostało prawidłowo wydane. Przy jego rozpoznawaniu Sąd Najwyższy nie bada istoty sprawy, lecz jedynie ocenia, czy stwierdzone przez sąd odwoławczy okoliczności są tymi, które w świetle art. 386 § 2 i 4 k.p.c. usprawiedliwiają wydanie orzeczenia kasatoryjnego, zamiast – co powinno być regułą – orzeczenia reformatoryjnego (postanowienie SN z 15 grudnia 2021 r., III CZ 30/21).

Kognicja Sądu Najwyższego, jako sądu rozpoznającego zażalenie na podstawie art. 394<sup>1</sup> § 1<sup>1</sup> k.p.c., jest wąska, ograniczając się wyłącznie do ustalenia, czy istniały procesowe podstawy do wydania orzeczenia kasatoryjnego czy też sąd odwoławczy popełnił błąd przy kwalifikowaniu określonej sytuacji procesowej, jako odpowiadającej jednej z podstaw orzeczenia kasatoryjnego i poszukiwał podstaw uchylenia orzeczenia poza katalogiem wskazanym w art. 386 § 2 i 4 k.p.c. Oznacza to, iż Sąd Najwyższy rozpatrując zażalenie weryfikuje jedynie, czy doszło do nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo wydanie orzeczenia wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 k.p.c.), bądź też czy miała miejsce nieważność postępowania (art. 386 § 2 k.p.c.). Zażalenie nie jest natomiast środkiem prawnym służącym badaniu materialnoprawnej podstawy zaskarżonego orzeczenia, a poza zakresem kontroli Sądu Najwyższego pozostaje prawidłowość stanowiska prawnego sądu odwoławczego co do meritum (postanowienia SN z 15 lutego 2013 r., I CZ 5/13; z 21 maja 2015 r., IV CZ 10/15; z 20 lutego 2023 r., III CZ 423/22).

W niniejszej sprawie Sąd drugiej instancji uchylił zaskarżone apelacją orzeczenie powołując się na zaistnienie przesłanki z art. 386 § 4 k.p.c., wskazując, że Sąd *a quo* nie rozpoznał istoty sprawy, ponieważ pominął określone składniki majątkowe ustalając skład majątku wspólnego uczestników postępowania.

Pojęcie istoty sprawy odnosi się do jej aspektu materialnego, zaś nierozpoznanie tak rozumianej istoty sprawy ma miejsce wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdy sąd zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje

przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (zamiast wielu zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 1 marca 2023 r., III CZ 285/22).

Z nierozpoznanie istoty sprawy mamy również do czynienia, jeżeli sąd rozstrzygnął o żądaniu powoda na innej podstawie faktycznej i prawnej niż zgłoszona w pozwie lub nie rozważył wszystkich zarzutów pozwanego dotyczących kwestii faktycznych czy prawnych rzutujących na zasadność roszczenia będącego przedmiotem sprawy. Innymi słowy, nierozpoznanie istoty sprawy polega na zaniechaniu zbadania materialnej podstawy żądania pozwu (wniosku w postępowaniu nieprocesowym), tj. niewyjaśnieniu i pozostawieniu poza oceną okoliczności faktycznych, stanowiących przesłanki zastosowania normy prawa materialnego, będącej podstawą roszczenia.

W niniejszej sprawie Sąd pierwszej instancji ustalił, jakie składniki wchodziły w skład majątku wspólnego uczestników postępowania, przyznał poszczególne składniki na wyłączną własność uczestników oraz orzekł o dopłatach i rozliczeniach z tytułu nakładów z majątku wspólnego na majątek osobisty uczestniczki oraz o rozliczeniach z tytułu nakładów z majątku osobistego uczestniczki na majątek wspólny. Fakt, że w ocenie Sądu odwoławczego Sąd pierwszej instancji pominął określone składniki, które również powinny być zakwalifikowane jako wchodzące w skład majątku wspólnego, nie oznacza, że Sąd *a quo* nie rozpoznał istoty sprawy we wskazanym wyżej rozumieniu.

W przyjętym w prawodawstwie polskim modelu tzw. apelacji pełnej rola sądu drugiej instancji nie ogranicza się wyłącznie do kontroli zaskarżonego rozstrzygnięcia, ale obejmuje także powinność merytorycznego rozpoznania sprawy, uwzględniając własne ustalenia faktyczne, poczynione na podstawie zarówno materiału zebranego w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, jak też w postępowaniu apelacyjnym. Wynika to z faktu, iż celem postępowania apelacyjnego jest – w ramach kontroli instancyjnej – ponowne i wszechstronne merytoryczne rozpoznanie sprawy. Sąd drugiej instancji, dostrzegając, że Sąd pierwszej instancji wydając swoje orzeczenie pominął określone składniki wchodzące w skład majątku wspólnego, powinien samodzielnie poczynić stosowne

ustalenia faktyczne i wydać orzeczenie reformatoryjne (zob. postanowienie SN z 15 stycznia 2016 r., I CZ 100/15).

Konkludując, w niniejszej sprawie Sąd drugiej instancji nie był uprawniony do wydania orzeczenia kasatoryjnego.

Z przytoczonych względów, na podstawie art. 394<sup>1</sup> § 3 w zw. z art. 398<sup>15</sup> § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie, pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie (art. 108 § 2 w zw. z art. 394<sup>1</sup> § 3 w zw. z art. 398<sup>21</sup> w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

Kamil Zaradkiewicz

[M.O.]

[a.ł]